

RAQAMLI SUVERENIT VA GLOBAL MA'LUMOT OQIMLARI

Temirov Asilbek Rashidovich,

Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik
fakulteti talabasi

e-mail: asilbektemirov615@gmail.com

Annotatsiya: Borgan sari raqamli dunyo kengayib borar ekan, raqamli suverenitet va global ma'lumotlar oqimi o'rtasidagi muvozanat muhim masalaga aylanmoqda. Raqamli suverenitet davlatning o'z hududidagi ma'lumotlarni nazorat qilish va himoya qilishini anglatadi, global ma'lumotlar oqimi esa xalqaro savdo va innovatsiyalar uchun zarur. Matnda ushbu ikki tushuncha o'rtasini tartibga soluvchi asosiy huquqiy normalar — GDPR, CCPA hamda turli muvofiqlik mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, Yevropa Ittifoqi va AQSh o'rtasidagi Facebook ma'lumotlar uzatishiga oid mojarolar misolida milliy qonunlar to'qnashuvi tahlil qilinadi. Yakunda global ma'lumotlarni himoya qilish tizimini uyg'unlashtirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish.

Kalit so'zlar: raqamli suverenitet, global ma'lumotlar oqimlari, GDPR, CCPA, ma'lumotlarni himoya qilish qonunlari.

ЦИФРОВОЙ СУВЕРЕНИТЕТ И ГЛОБАЛЬНЫЕ ПОТОКИ ДАННЫХ

Темиров Асилбек Рашидович,

Студент факультета международного права и сравнительного правоведения
Ташкентского государственного юридического университета

e-mail: asilbektemirov615@gmail.com

Аннотация: В цифровом пространстве баланс между цифровым суверенитетом и глобальными потоками данных приобретает большое значение. Цифровой суверенитет отражает способность государства контролировать данные, в то время как глобальные потоки данных необходимы для торговли и инноваций. В тексте рассматриваются GDPR, CCPA и другие механизмы обеспечения соответствия, а также анализируются примеры коллизий национальных законов. В заключение подчеркивается необходимость защиты глобальных данных и укрепления международного сотрудничества.

Ключевые слова: цифровой суверенитет, глобальные потоки данных, GDPR, CCPA, законодательство о защите данных.

DIGITAL SOVEREIGNTY AND GLOBAL DATA FLOWS.

Temirov Asilbek Rashidovich,

Student of the Faculty of International Law and Comparative Jurisprudence, Tashkent
State University of Law

e-mail: asilbektemirov615@gmail.com

Annotation: As the digital sphere grows, balancing digital sovereignty and global data flows becomes increasingly important. Digital sovereignty refers to a state's control over data within its borders, while global data flows are vital for trade and innovation. The text highlights key legal frameworks such as the GDPR and CCPA, along with compliance mechanisms regulating cross-border data transfers. It also notes legal conflicts, for example between the EU and the US regarding Facebook's data transfers. The conclusion stresses the need for harmonized global data protection rules and stronger international cooperation.

Keywords: digital sovereignty, global data flows, GDPR, CCPA, data protection laws

Kirish: Bugungi kunda tarmoqlangan dunyo raqamli mustaqillikni ma'lumot boshqaruvi uchun jiddiy ahamiyatga ega. Bu ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, qayta ishlash va ulashish qonunlarini o'z ichiga oladi. Hukumatlar raqamli infratuzilmani nazorat qilishi bilan, fuqarolar ma'lumotlarini himoya qilish kerakligi ortib bormoqda. Bu tashvish shaxsiy ma'lumotlar va xavfsizlik siyosatlari va qonunlariga ta'sir ko'rsatdi. Global ma'lumot oqimlari raqamli iqtisodiyot uchun zarurdir. Internet va texnologiyaning tez rivojlanishi chegara o'rtasidagi ma'lumotlarni almashishni osonlashtirdi, innovatsiyani, iqtisodiy o'sishni va globalizatsiyani rag'batlantirdi. Ma'lumotlar olish, jarayonlarni yanada samarali qilish va mijozlar tajribasini yaxshilash uchun bizneslar uchun nihoyatda muhimdir. Xalqaro ma'lumot uzatish kompaniyalarga global bozor raqobatida ishtirok etish, chegara o'rtasidagi savdoni osonlashtirish va hamkorlikda tadqiqot va rivojlantirishni rivojlantirishga yordam beradi. Biroq, raqamli mustaqillik va transmilliy ma'lumot oqimlari o'ziga xos muammolarni keltirib chiqarmoqda. Oqimdagi ma'lumotlarni almashish ko'plab mamlakatlarning ma'lumotlarni himoya qilish qonunlarini kuchaytirishga qarshi keladi.

Material va metodlar:

Ushbu maqola normativ-huquqiy tahlil (normative-legal analysis) va qiyosiy huquqshunoslik (comparative law) metodlariga asoslanadi.

Ilmiy adabiyotlar va tadqiqot hisobotlari: Ilmiy jurnallar, Yevropa Komissiyasining hisobotlari va huquqiy texnologiya (LegalTech) bo'yicha tahlillar.

Xalqaro va Yevropa huquqiy hujjatlari: Raqamli Xizmatlar To'g'risidagi Qonun (Digital Services Act DSA), Ma'lumotlarni Himoya Qilish Umumqoidasi (GDPR) va Ma'lumotlarni Boshqarish To'g'risidagi Qonun (Data Governance Act)

Natija: Yevropa Ittifoqining Umumiy Ma'lumotlarni Himoya Qoidalari (GDPR) raqamli suverenitetning kundalik hayotda qanday namoyon bo'lishiga misol bo'la oladi. U shaxsiy ma'lumotlarning onlayn tarzda qanday himoyalanihini yagona qoidalar va tartiblar orqali boshqarishni, shuningdek, jazolovchi choralar qo'llanishi mumkinligini nazarda tutadi.

GDPR shartlariga ko'ra, qayerda joylashganidan qat'iy nazar, har qanday tashkilot agar Yevropa Ittifoqi mamlakatlaridagi mijozlar bilan savdo qilmoqchi bo'lsa, ma'lumotlarni boshqarish bo'yicha belgilangan qoidalarga rioya qilishi shart. Bu qoidalar fuqarolarga o'z ma'lumotlari qanday ishlatilishi ustidan ko'proq nazorat qilish imkonini beradi. Shuningdek, ma'lumotlar xavfsizligi buzilgan taqdirda taxminan 25 million dollar jarima qo'yilishi mumkin.

So'nggi yillarda Yevropa Ittifoqida Xitoy va AQShning innovatsiya va raqobat borasidagi ustunligi bo'yicha xavotirlar ortib bormoqda. Xitoyning "Raqamli Ipak Yo'li" tashabbusi rivojlanayotgan mamlakatlarda raqamli texnologiyalarni kengaytirishga qaratilgan bo'lib, AQSh ustunligiga raqobat yaratadi va kuzatuv hamda ma'lumot yig'ish xavfi tufayli xavfsizlik masalalarini keltirib chiqaradi.

Xitoyning raqamli suverenitetga yondashuvi uchta qonun bilan belgilanadi: Kiberxavfsizlik Qonuni (CSL), Ma'lumotlar Xavfsizligi Qonuni (DSL) va Shaxsiy Ma'lumotlarni Himoya Qonuni (PIPL), bu GDPRga teng bo'lib, birgalikda kiberxavfsizlik va ma'lumotlarni himoya qilishni tartibga soladi.

Muhokama: Ushbu masalada hal etilmagan masalalar mavjud. Global ma'lumot oqimlarining kengayishi milliy ma'lumotlarni himoya qilish standartlari o'rtasida sezilarli nizolarni keltirib chiqardi va bu ko'p millatli kompaniyalar uchun moslashishni qiyinlashtirdi. Ma'lumotlar maxfiyligi siyosatlari mamlakatga qarab farq qiladi, bu esa huquqiy va amaliy muammolarni yuzaga keltirishi mumkin. Ba'zi hukumatlar shaxsiy maxfiylikni qadrlaydi va shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlashdan oldin maxsus rozilik talab qiladi, boshqalari esa milliy xavfsizlik maqsadida hukumat idoralari ko'proq erkinlik beradi. Ikki mamlakatning qonunlari shunchalik farq qiladiki, birini buzmasdan boshqasini bajarish qiyin bo'lishi mumkin. AQSh va Yevropa Ittifoqidagi (YI) ma'lumotlarni himoya qilish siyosatlari farq qiladi, buni GDPR misolida ko'rish mumkin. Umumiy Ma'lumotlarni Himoya Qoidalari (GDPR) shaxsiy ma'lumotlarni YI tashqarisiga yuborishni taqiqlaydi, agar maqsad davlat buni himoya qilmasa. YI kompaniyalari AQSh tashkilotlari bilan to'qnashishi mumkin,

chunki AQSh siyosatlari ma'lumotlarni xavfsizlik kafolatisiz ko'proq almashishga imkon beradi. Rivojlanayotgan mamlakatlar xalqaro investitsiyalarni jalb qilish maqsadida ma'lumot maxfiylikni cheklovlarini kamaytirishi mumkin, bu esa vaziyatni yanada murakkablashtiradi. Global korporatsiyalar turli huquqiy tizimlarga moslashishga harakat qilganda, ma'lumotlarni himoya qilish bilan iqtisodiy kengayish o'rtasida to'qnashuvlar yuzaga keladi.

Chet elga ma'lumot uzatishni soddalashtirish va ma'lumotlarni himoya qilish qoidalari farqlarini kamaytirishning bir nechta usullari mavjud: Uzoq muddatli yechimlar sifatida asosiy maxfiylik qoidalari bilan global ma'lumotlarni himoya qilish tizimini yaratish mumkin. OECDning Shaxsiy Ma'lumotlar Maxfiylik va Transchegaraviy Oqimlar bo'yicha Yo'riqnomalari yoki shunga o'xshash BMT tashabbuslari bunga misol bo'lishi mumkin. Ma'lumotlarni himoya qilish tamoyillarisiz universal tizim global bizneslarga qonunlarga rioya qilishni osonlashtiradi.

Ma'lumotlarni himoya qilish standartlarini birlashtirish xalqaro hamkorlikni talab qiladi. Hukumatlar ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama uchrashuvlar o'tkazib, qonunchilikni muvofiqlashtirishi va ma'lumot almashishi mumkin. APECning Transchegaraviy Maxfiylik Qoidalari davlatlar qanday qilib hamkorlik qilib, ma'lumot oqimlarini standartlashtirish va maxfiylikni himoya qilish mumkinligini ko'rsatadi.

Turli talablarni bajaradigan moslashuvchan strategiyalar bizneslarga yordam beradi. Kompaniyalar ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha eng qat'iy talablarni ba'zi sohalarda va erkinlikni boshqa sohalarda qo'llaydigan ierarxiya yaratishi mumkin. Ma'lumotlarni segmentlash yoki mahalliyashtirish turli qonun tizimlariga mos kelishi mumkin. Sud amaliyoti qarama-qarshi qonunlarni tushunishga yordam beradi. Ma'lumot uzatish bilan bog'liq sud qarorlari kompaniyalarga vaziyatni tushunishga yordam beradi va milliy qonunlarni talqin qilishni standartlashtiradi.

Xulosa: Tahlil shuni ko'rsatdiki, raqamli suverenitet va global ma'lumot oqimlari kuchli huquqiy asosni talab qiladi. Raqamli suverenitet mamlakatga xavfsizlik, maxfiylik va iqtisodiy sabablar uchun o'z ma'lumotlarini nazorat qilish imkonini beradi. Global ma'lumot oqimlari esa jahon savdosini yo'lga qo'yadi, lekin milliy ma'lumotlarni himoya qilish qonunlari bunga to'sqinlik qiladi. GDPR va CCPA milliy qonunlarni global ma'lumot harakati bilan muvofiqlashtirish uchun o'rganildi.

Balansli siyosat maxfiylikni himoya qilish, raqamli suverenitetni global ma'lumot oqimlari bilan uyg'unlashtirish hamda innovatsiya va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun zarurdir. Ma'lumotlar chegaralarni kesib o'tadi, shuning uchun qarama-qarshi

milliy qonunlar korxonalar faoliyatiga to'sqinlik qilishi va xalqaro savdoni buzishi mumkin, bu esa bir xildagi qonunchilik zarurligini ta'kidlaydi.

Kelajakdagi huquqiy rivojlanish va xalqaro hamkorlik uchun quyidagilar taklif qilindi: aniqlik va uyg'unlik yaratish uchun global ma'lumotlarni himoya qilish tizimi, ma'lumotlarni himoya qilish qonunlarini uyg'unlashtirish uchun ikki va ko'p tomonlama hamkorlik, shuningdek, bizneslar turli talablar bilan ishlay oladigan moslashuvchan rioya mexanizmlari. Bu yondashuvlar davlatlarga raqamli iqtisodiyotga ishonchni oshirish va raqamli suverenitetni ochiq va xavfsiz global ma'lumot oqimlari bilan birlashtirib hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Singh, Ajay Pratap. Digital Sovereignty and Global Data Flows. Amity University.
- 2.Fleming, Sean. "What Is Digital Sovereignty and How Are Countries Approaching It?" World Economic Forum, January 10, 2025.